

İNSAN HƏQUQLARI İZRİ AVROPA MƏHKƏMƏSİ
(İncə bilmə)

«Babukin Rusiya Federasiyasına qarşı» işi
(İkayət № 67253/01)

MƏHKƏMƏ QƏRARI

Strausburq, 18 oktyabr 2007-ci il

Aşağıdakı tərkibdə Palata yəqinə, İnsan hüquqları İzri Avropa məhkəməsi (İncə bilmə):

B.M.Şupakic, *Palatanın sədri*,

K.Börsan,

A.Kovler,

E.Fura-Sandstrem,

A.Qalumyan,

İ.Zimel,

İ.Berro-Lefevr,

həminin məhkəmə iclasının katibi S.Kesadonun iştirakı ilə

27 sentyabr 2007-ci il tarixdə qapalı məhkəmə iclasında

həmin gün bu qərarı qəbul etmişdir:

Prosedura:

1. İki - İnsan hüquqları və əsas azadlıqları haqqında Konvensiyanın (sonradan Konvensiya) 34-cü maddəsinə əsasən Rusiya Federasiyasının vətəndaşı Nikolay Aleksandroviç Babukinin (sonradan Şirizli) Rusiya Federasiyasına qarşı İnsan hüquqları İzri Avropa Məhkəməsinə (sonradan – Avropa Məhkəməsi) ünvanladığı 67253\01saylı İkayət Şirizli əsasında 03 dekabr 2000-ci il tarixdə bəllənmişdir.

2. Avropa Məhkəməsində Şirizlini Moskva şəhərində şəhərində təcrübə keçən və Beynəlxalq Mədafə Mərkəzinin

direktoru vəkil K.Moskalenko təmsil etmişdir. Rusiya Federasiyasının hökumətini iş olaraq insan hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsində səlahiyyətli nümayəndəsi P.A.Laptev təmsil etmişdir.

3. 18 aprel 2005-ci il tarixdə Avropa Məhkəməsi Rusiya hökumətini qıyayət bərdə məlumat vermək qərarına gəlmişdir. Konvensiyanın 29 maddəsinin 3-cü bəndinin məddəalarına əsasən o eyni zamanda qəbul edilmiş məsələsini araşdırmaqla yanaşı işin mahiyyəti üzrə baxışa qəbul etmişdir.

4. Rusiya Federasiyası Hökuməti qıyayətin eyni zamanda qəbul edilmiş məsələsini araşdırmaqla yanaşı işin mahiyyəti üzrə baxılmazna etiraz etmişdir. Hökumətin etirazına baxaraq, Avropa Məhkəməsi etirazı təmin etməmişdir.

İşin halları:

5. Ərizəni 1958-ci ildə anadan olmuş və Nijniy Novqorod şəhərində yaşayır.

6. Hazırda o, Nijneqqorod vilayətinin Tonşevski rayonunun Ərstki qəsəbəsində yerləşən UZ-62/12 saylı cəzaçukmə məəsisəsində cəza çəkir.

7. İşin halları aşıdadək kimi qər oluna bilər.

8. 25 yanvar 2000-ci il tarixdə Ərizəni aşırladərək hallarda quldurluq cinayəti törətməkdə şübəli şəxs qismində saxlanılmışdır.

9. 11 fevraldan 17 iyul 2000-ci il tarixdək o UZ-32/01 saylı istintaq təcridxanasında Nijni Novqorod şəhərində saxlanılmışdır. (təcridxananın nömrəsi sonradan UZ-52/01 saylı ilə əvəz edilmişdir)

A. Ərizənin həbsdə saxlama şəraiti

1. kameradakı məhkəmlərin sayı

10. UZ-32/01 saylı istintaq təcridxanasında Ərizəni aşıda

göstərilən kameralarda saxlanılmışdır.

- 32,7 kv metr sahəsi olan və 22 məhkum üçün nəzərdə tutulmuş 9/70 saylı kamera
- 15,2 kv metr sahəsi olan və 8 məhkum üçün nəzərdə tutulmuş 17/210 saylı kamera
- 39,5 kv metr sahəsi olan və 22 məhkum üçün nəzərdə tutulmuş 2/12 saylı kamera
- 43,4 kv metr sahəsi olan və 24 məhkum üçün nəzərdə tutulmuş 2/11 saylı kamera
- 39 kv metr sahəsi olan və 22 məhkum üçün nəzərdə tutulmuş 4/29 saylı kamera
- 57,4 kv metr sahəsi olan və 34 məhkum üçün nəzərdə tutulmuş 4/27 saylı kamera

11. Avropa Məhkəməsinin rəsmi soruşuna baxmayaraq Rusiya Federasiyası həkəməti qeyd olunan dövrdə faktiki olaraq kameralarda neçə məhkumun saxlanılması barədə məlumat verməmişdir. Lakin onlar qeyd etmişdirlər ki, özləri ayrıca yataqla və yataq dəsti ilə təmin edilmişdir.

12. Özləri isə bildirir ki, qeyd olunan kameralarda məhkumların sayı 50-70, bəzən isə 90 nəfər qədər çatır. Kifayət qədər yataq yerinin olmaması səbəbindən məhkumlar nəvbə ilə yatırdılar. Qalan vaxt isə onlar ayaq üstə dayanırdılar, belə ki, hətta kameralarda oturmaq üçün kifayət qədər yer olmurdu. Ayrıca yataq dəstləri ilə təmin olunmadıqlarından özləri əmmi yataq dəstləri və yataq yerindən istifadə etməyi məcbur qalmışdır.

13. Bunlar təsdiq üçün 2003-cü ildə ÖZ-32/01 saylı istintaq təcrüdəsində saxlanılan vətəndə O-nun ifadəsini təqdim etmişdir.

2. Qalandırma

14. Kameranın pncərəliyi dər tordan ibarət olan qaplarla

həmiçə bəli saxlanılmışdır. Təqribən pəncərədən 1 metr aralıda bayır tərəfdən pəncərəli dər mir ləvhələri bərkidilmişdir.

15. Kameraların iqləndirilməsinə gəldikdə isə Rusiya Federasiyası hökuməti №Z-32/01 saylı istintaq təcrübəxanasının təftişi edilməsinə dair 20 yanvar 2000-ci il tarixli hesabatın təqdim etmişdir. Hesabata uyğun olaraq bətin kameralar, o cümlədən Ərizənin saxlanıldığı kamera 100-dən 115 lk dərəcəsinə iqləndirilmişdir. (minimum normativ standart 100 lk təşkil edir)

16. Ərizəni aprel 2001-ci il tarixdə №Z-32/01 saylı istintaq təcrübəxanasında saxlanılmış vətəndaşlar O. və B. məktublarına istinadən qeyd edirdi ki, kameraların iqləndirilməsi kifayət qədər olmamış, nəticədə məhkumların gərmə qabiliyyəti zəifləmişdir.

3. Ventilyasiya və temperatura

17. Rusiya Federasiyası hökuməti iddia edirdiki, kameralar avtomat ventilyasiya və mərkəzi qəzərcə sistemləri təchiz olunmuşlar. 14 fevral 2000-ci il tarixli №Z-32/01 saylı istintaq təcrübəxanasının təftişi edilməsinə dair təqdim olunmuş hesabatdan gərənər ki, bətin kameralarda temperatur +19 - +23 arasındadır, hesabatda rətbət isə 47-56 % olması kimi göstərilmişdir. Onlar iddia edirlər ki, bu ərait səhiyyə normalarına uyğun olmuşdur.

18. Ərizəni Rusiya Federasiya Hökuməti ilə razılaşmayaraq qeyd etmişdir ki, kameralar mərkəzi ventilyasiya sistemi ilə təchiz olunsada onlar iqlənməmişdir. Ərizəni vətəndaş O.-nin ifadələrinə istinadən qeyd edirdi ki, 2003-cü ilin sonuna qədər həmin sistem iqlənməmiş, kameralardakı hava kəşif olmuş, buradakı məhkumların siqaret içməsi ilə hava daha da ağırlaşmışdır. Ərizəni qeyd etmişdir ki, onun təmiz hava qəbul etməsinə imkan olmamış, kameraların həddən artıq yığılması oradakı havanın ox istə

və rətibəli olmasına gətirib çıxartmışdır.

4. Sanitar təchizat.

19. Hər kamera ilə-z yuyan və ayaqyolu ilə təchiz olunmuşdur. Rusiya Federasiyası hökuməti №Z-32/01 sayılı istintaq təcrüdəxanasının təftiə olunmasına dair hesabata istinadın qeyd edirdilər ki, kameralarda dezinfeksiya, dezinseksiya və deratizasiya keçirilmə və orada həşəratlar və gəmiricilər aşkar olunmamışdır. Onlar həmçinin iddia edirdilər ki, məhkumlar xüsusi təchiz olunmuş duə otaqlarında həftədə bir dəfə duə qəbul etmək imkanları olmuşdur.

20. Ərizəçi kameraların sanitar qovşaqları ilə təchiz olunmasına etiraz etmədi, lakin bildirdi ki, orada olan ilə-z yuyandan və ayaq yolundan 50 nəfər digər məhkumlarla birlikdə istifadə etmək onların vəziyyətini pətinləşdirmə və orada olan sanitar qovşaqları həmişə pirkli olmuşdur. Analoji vəziyyət duə otaqlarında məəaiyyət olunmuşdur. Belə ki, 50 nəfər məhkumun eyni anda 15 dəqiqə ərzində duə qəbul etməsi məmkün olmamış, eləcə də həmin otaqlarda yalnız dörd duə iqlək vəziyyətdə olmuşdur. Ərizəçi, Rusiya Federasiyası hökumətinin iddiası ilə razılaşmayaraq bildirdi ki, kameralarda olan tarakanların, taxtabitilərin və digər həşəratların sayı kontroldan çıxmışdır. Ərizəçi vətəndə O.-nun ifadələrinə istinad edərk bildirirdiki, 2003-cü ildə də kameralar tarakanlarla, takxtabitilərin və digər həşəratlarla yoluxmuşlar.

5. Qidalanma və qida qəbul etmə şəraiti

21. Rusiya Federasiyası hökuməti iddia edir ki, №Z-32/01 sayılı istintaq təcrüdəxanasında qidalanmanın miqdarı və qidanın nəvə normalara uyğun və hətta minimal normalardan artıq olmuşdur. Onlar qeyd etmişdirlər ki, 13 mart 2000-ci il tarixdə məvafiq yoxlama

aparqımlıq vı nıticıleri qınaıbxı olmuıdur. Qıdanın qıbul edilmı qıraitinı gıldıkdı isı, hır bir kamera yemık qıqın masa vı oturacaqlarla tımin olunmuıdur.

22. Qırizııi qeyd etmiıdir ki, istintaq tıcrıdxanasında yemıklırin zıif olması mıhkumların tez-tez qıikayıtını sıbb olmuıdur.

Elıcıdı Qırizııi gıstırir ki, yemıyin nıvı onun saılamıqına uyıun olmamııdır. Qıdanın qıbul edilmı qıraitinı gıldıkdı isı o razılaııı ki, hır bir kamera yemık qıqın masa vı oturacaqlarla tımin olunmuıdur. Lakin orada 8-10 nıfır yerlııdiyindın vı yemıyinin soyumaması qıqın o, yemıyi ayaq qıstı qıbul etmısını mıcbur qalmııdır.

6. Vırlım

23. QıZ-32/1 saylı istintaq tıcrıdxanasına gıldıkdın sonra o saılamıqı barıdı dındırılmiıdır. O, vırlım olmasını inkar edirdi. 14 fevral 2000-ci il tarıxdı Qırizııi mıcburi qaydara rentgen yoxlamıııdan keıirilmiı vı onun ciyırinin aıaıı sıthındı patologiya aıkar olunmuıdur.

24. 16 fevral 2000-ci il tarıxdı Qırizııi aıaıı sıthin ikitırıfli sıtılcmı diaqnozu ilı tıcrıdxananın tibb mıntıqısını yerlııdırılmiıdır. Qırizııi, tibb heyıtını bildirmiıdir ki, o sıskırık, baı aırsı vı iki hıftı Qırzındı baı aırsında Qıziyyıt qııkmııdır.

25. Nıvbıtı iki hıftı Qırzındı o, intensiv mıalicı kursu keıemiı, 25 fevral 2000-ci il tarıxdı tıkrar rentken vı 29 fevral 2000-ci il tarıxdı kompyuter tomoqrafiyası yoxlanıımasından keıirilmiıdır. Nıticılerin sısasında 01 mart 2000-ci il tarıxdı hıkim tırıfindın Qırizııiyı saı ciyarın yuxarı payının oıaq sıtılcmı diaqnozu qoyulmuıdur.

7. QıZ-32/1 saylı istintaq tıcrıdxanasında gıman edilın sırt rıftar.

26. Qrizqani iddia edir ki, kameraların və məhkəmələrin mətamadi yoxlanılması təcrübəxananın məhkəmələrin tərkibində dənəyilmə, təhqir daxil olmaqla zoraklıqlarla məməaiyə tə olunurdu.

27. Rusiya Federasiyası həkəməti iddia edir ki, QZ-32/1 saylı istintaq təcrübəxanasında zoraklıq halları məməaiyə tə olunmamı və nə Qrizqani nə də digər məhkəmələrin tərkibində bu barədə prokurorluq orqanlarına məikayə tə olunmamıdır.

8. Milli həkəməti məikayə tədir.

28. Rusiya Federasiyası həkəməti iddia edir ki, Qrizqani həkəməti saxlanılarkən hər-hansı bir məikayə təli məraci tə etməmi tədir. Digər tərkibində Qrizqani iddia edir ki, onun tərkibində QZ-32/1 saylı istintaq təcrübəxanasının rəhbərliyində orada olan dəzəlməz mərait barədə bir sıra məikayə tələri etmi tədir. Qrizqani izah edir ki, məikayə tələrin surətini məxartmaq imkan tə olmadıqından onların surəti Qrizqanidə yoxdur.

B.Məhkəmə baxımları.

29. 28 aprel 2000-ci il tarixdə Nijni Novqorod məhəri, Sovet rayon məhkəməsi Qrizqaninin barəsində olan işin baxılmasına bəlamıdır. Sonuncu qeyd edir ki, o mədəfi tərkibində məahidin məmərilməsinə xahi tə etsə, vəsatəti təmin edilməmi tədir. Elə həmin gənə Qrizqani amla dərəcə hallarda quldurluq cinayəti tərtimləkdə təqsirli bilinmə və əmlak məsadirə olunmaqla 11 il 6 ay məddətinə azadlıqdan məhərüm etmə cəzasına məhkum edilmi tədir.

30. Qrizqani həkəmətin məikayə tə etmi tədir. Lakin aydın deyil ki, o, kassasiya məikayə təində məahidin məmərilməsinə rədd olunmasına istinad etmi tədir yoxsa yox.

31. 04 iyul 2000-ci il tarixli Nijeqorodskoy vilayət məhkəməsinin qərarı ilə Rizovinin barəsində olan birinci instansiya məhkəməsinin hökmü dəyişdirilmədən saxlanılmışdır. Rizovi məhkəmə iclasında iştirak etmişdir.

II. İlk daxili qanunvericiliyin tətbiqi

32. Rusiya Federasiyasının 15 iyul 1995-ci il tarixli « cinayət törətmə qərarlarının həbsdə saxlanılması haqqında» Qanununun 22-ci maddəsinə əsasən cinayətin törədilməsində iştirak olunan və ya təqsirləndirilən şəxs Rusiya Federasiyası Hökumətinin müəyyən etdiyi standartlara və səlahətlilərinin qorunması üçün normalara uyğun olaraq qidalandırmalıdır. Həmin qanunun 23-cü maddəsinə əsasən iştirak edilən və ya təqsirləndirilən şəxslər normalara uyğun olan məişət, sanitariya qeydiyyatı yaradılmalıdır. İştirak edilən və ya təqsirləndirilən şəxslər ayrıca yataq yeri, yataq dəsti və tualet ləvazimatları ilə təmin olunmalırlar. Kamerada hər bir şəxs üçün sanitariya sahənin normasız 4 kv metr təşkil edir.

III Beynəlxalq sənədlərin tətbiqi.

33. Əgərncilsiz və insan ləyaqətini aləddən qeyri-insani rəftara qarşı Avropa Komitəsi 2-17 dekabr 2003-cü il tarixdə Rusiya Federasiyasında olmuşdur. Şəxsin məruzəsində o, istintaq təcridxanasında saxlanılan şəxslərin rəiti və ikiye tətbiq qaydaları haqqında ədədəklər qeyd etmişdir:

«vəla qeyd etmək lazımdır ki, Rusiya Penitensiar xidmətində olan şəxslərin azalması müəyyən irəliləyişə vərdir.

Komitə 1998-ci ildə Rusiya Federasiyasında olanda bu xidmətdə olan şəxslə q daha və cinayət-icra orqanları tərəfindən həll olunması vacib məsələ kimi qeyd olunmuşdur. 2001-ci ildə burada şəfərd olarkən cəza məhkəməsisizlərinə olan şəxslərin sayı 30.000 qədər azalmışdır. Buna misal olaraq Vladivostokda yerləşən 1 saylı istintaq təcridxanası göstərilmişdir ki, burada 3 il ərzində məhkəmələrin sayı 30 faiz azalmışdır.

Komitə Rusiya Federasiyası hökuməti tərəfindən penitensiar xidmətdə şəxslərin aradan qaldırılması üçün gərəkliyi iqləri qnaətbəxə sayır. Bununla yanaşı komitə qeyd edir ki, həllə ox iş gərmək lazımdır. Əsasən penitensiar sahədə şəxslə q problemi həll

də qalmaqdadır. Bununla əlaqədar Komitet özünün bundan əvvəlki, məruzələrinə qeyd olunanları təkrar edir.

Əvvəlki sənədlərdə olduğu kimi ölkə məhkəmələri ölkəyə təqdim edilən prosedurlara mənfi yanaşırlar. Əsasən belə bir fikir irəli sürülməkdədir ki, məhkəmənin xaricində yerləşən hər hansı bir orqana nəzarətin keçirilməsi yoxlanılmamış ölkəyə təqdim edilməyi məhkəmə deyil. Faktiki olaraq bəzi ölkələr, gətirilmədən əvvəlki olmayaraq və ölkəyə təqdim olunan məhkəmənin gətirilməklə penitensiar xidmətinin məhkəmələri tərəfindən xüsusi jurnalda qeyd olunur. 8 sayılı islahat məhkəməsinin əvvəlki nəzarət prokuroru qeyd etmişdir ki, yoxlama zamanı adətən o zabıtalı məhkəməyə təqdim edilmiş, məhkəmələr isə onlarla təklifdə gəlməyə təklif etməmişdir, bildirilmişdir ki, bəzi ölkələr ölkəyə təqdim olunan xidmət tərəfindən qeyd alınmışdır.

Gətirilməmiş əvvəlki Komitet öz təkliflərini təkrar edərək qeyd edir ki, Rusiya Federasiyası həkəməti ölkəyə təqdim edilmiş qaydaların təzadın nəzərdə tutulmuşdur. Lazım olan halda məvcud qaydalar dəyişdirilməlidir ki, məhkəmələr məhkəmədən kənarda yerləşən orqanlara gətirilməmiş ölkəyə təqdim olunan yoxlanılmadan-nəzarətdə kənar əvvəlki atdırılmışdır.

Hüquq. I. Ərizənin həbsdə saxlanma şəraiti, Konvensiyanın 3-cü maddəsinin gəlməmiş edilmiş pozuntusu.

34. Ərizəçi iddia edir ki, onun Z-32/1 sayılı istintaq təcrübəxanasında dənəzəlməz şəraitdə saxlanılması Konvensiyanın 3-cü maddəsinin əvvəlki da gətirilmiş tələbini pozmuşdur.

«hə kəs iğncəy, qeyri-insani və ya ləyaqəti əvvəlki rəftara və ya cəzaya məruz qalmamalıdır.»

A. Tərəflərin dilləri.

35. Rusiya Federasiyası həkəməti iddia edir ki, Ərizəçinin ölkə daxili mədafi hüquqları təkməyib. Bəzi Prokurorluq tərəfindən verilmiş məlumatla istinad edərək həkəmə təqdim edir ki, Ərizəçi həbsdə saxlama şəraiti barədə nə Nijne Novqorod və nə dənəzəllər icrasına nəzarət edən Bəzi Prokurorluq yanında əvvəlki mərkəzi təqdim edilmişdir. Həkəmə Ərizəçinin normativ standartlara

cavab verən sanitariya rəhbərliyi saxlanılma iddia edir.

36. Ərizəçi iddia edir ki, o, təcridxanada saxlanılma rəhbərliyi barədə təcridxananın rəhbərliyində bir sıra kifahi və yazılı şikayətləri mərciət etmişdir. Onların şikayətlərinə baxılmırdı və buna əsaslanırdı ki, bəzən şikayətlər onların sonrakı həyatlarının daha da təhlükəlidir. Bu səbəbdən də o, prokurorluq orqanlarına mərciət etməkdən imtina etmişdir. Ərizəçi həkəmətin təcridxanada saxlama rəhbərliyi ilə əlaqədar olan iddiası ilə razılaşmayaraq qeyd edir ki, kamerada saxlanılan əxslərin sayı normalardan iki, üç dəfə çox olmuşdur. O həkəminin qeyd edir ki, kameradakı saxlanılan sanitariya qovşağından və qumunlu duş otağından istifadə etməyi təhlükəli hesab edir, kamerada siqaret əxslərin sayının çox olması və ventilyasiyanın işləməməsi onsuz da pis olan havanı daha da ağırlaşdırır. Bundan başqa, işıqlandırmanın zəif olması, kameralarda temperaturun yuxarı olması, həyətlərin çoxluğu, yeməyin kəifliyinin aşağı olması və oturma yerlərinin olmaması vəziyyəti daha da təhlükəlidir.

B. Avropa Məhkəməsinin məvqeyi

1. Şikayətin məqbuliyyəti

37. Daxili həquq mədafi vasitələrinin təkəmmüləsi ilə əlaqədar Rusiya Federasiyası həkəmətinin etirazı ilə bağlı Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, Ərizəçi prokurorluğa şikayət etməmişdir. Lakin Ərizəçi təcridxananın rəhbərliyində şikayət etdiyindən məhkəmə orada olan rəhbərlik barədə məlumatla sahib olmalı idi. Bundan əlavə, Rusiya Federasiyası Həkəməti izah etmişdi ki, Ərizəçi prokurorluq orqanlarına şikayət etməmiş olsaydı belə, bu şikayətlər həbsdə saxlama rəhbərliyini necə təsir edəcəyini bildirdi. Ərizəçinin həbsdə saxlanılma rəhbərliyi, xüsusən də istintaq təcridxanalarının yənkəməsi hissəsində Rusiya Federasiyası

Hökümeti hansı daxili vasitələrlə və hansı qaydada bunların aradan qaldırılmasının mümkünlüyü barədə subut irəli sürməmişdir.

38. Belçika, Avropa Məhkəməsi Rusiya Federasiyası hökumətinin Əikayətin bu hissəsində etirazın rədd edir.

39. Eləcə də, Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, Əikayətin həbsdə saxlama Əəraitinə aid hissəsinə Konvensiyanın 35-ci maddəsinin 3-cü bəndinə uyğundur və qəbul edilən elan olunmalıdır.

2. Əikayətin mahiyyəti

40. Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, təriflər Ərizəçinin həbsdə saxlama Əəraitini barədə razılığa gəlmiş bilməmişlər. Bundan başqa, Avropa Məhkəməsi irəli sürülməmiş hər bir dəlilin məzakirə olunmasına ehtiyac duymur, belə ki, məbahisə edilməyən məsələlər Əikayətin mahiyyəti Əzrə baxılmasına və Ərizəçinin həbsdə saxlanılma Əəraitinin Konvensiyanın 3-cü maddəsinə uyğun olub-olmamasının yoxlanılmasına kifayət edir.

41. Məbahisə edilməyən məsələlərdən biri kameraların illərsədir. Ərizəçinin saxlanıldığı kameralarda hər bir məhkum ƏƏƏn 1.6-dan 1.9 kv metr qədər sanitariya sahədir. Bununla belə Ərizəçi qeyd edir ki, kameralarda olan məhkumların sayı məəyyən olunmuş normalardan Əox olmuşdur. Rusiya Federasiyası hökuməti kameralarda saxlanılan məhkumların dəqiq sayınə gəstərməmişlər. Lakin hökumət iddia edir ki, əyəcə yataq yeri və yataq dəsti ilə təmin olunmuşdur.

42. Bununla Əlaqədar, Avropa Məhkəməsi xətlədir ki, Konvensiyanın pozulması barədə icraat, misal ƏƏƏn bu ilə Əzrə affirmani incumbi pobatio (səbut etmə iddiaçının Əzrinə dƏƏƏ) prinsipini tətbiq etmək mümkün olmur, belə ki, Əksər hallarda Əikayələrdə qoyulmuş dƏƏƏrin təsdiq və ya rədd edilməsi Əzrə olan məlumatlara ancaq cavabdeh dƏƏƏt malik olur. Cavabdeh dƏƏƏt

tərəfindən belə məlumatların əsaslandırılmamış izahatlarla təqdim olunmaması hikayəsinin rizosində göstərdiyi dəlillərin əsaslı olmasına inanılır. (bax Avropa Məhkəməsinin 6 aprel 2004-cü il tarixli «Əhməd Ezkan və qeyrilərinin Türkiyəyə qarşı olan işə zərər qoyması»)

43. Yuxarıda göstərilənləri və Rusiya Federasiyası hökuməti tərəfindən kameralarda saxlanılan məhkumların sayı barədə məlumatın təqdim edilməsinə əsasən Avropa Məhkəməsi kameralarda saxlanılan məhkumların sayı barədə olan hikayətin dəlillərinə rizosinin göstərdiklərinə uyğun baxacaqdır.

44. Rizosi iddia edir ki, kameralarda saxlanılan məhkumların sayı kameranın tutumundan ən azı iki dəfə çox olur, bunun nəticəsində hər bir məhkuma 1 kv metr bəzən isə 0.5 kv metr sanitariya sahəsi düşür. Beləliklə məhkumlar, o cümlədən Rizosi yataq yerlərində məmullikdə istifadə etmiş, nəvbə-nəvbə istirahət etmiş, qalan vaxtlarda isə ayaq üstə dayanmışlar. Kameraların belə yığılması orada olan yeganə il-qız yəyan və ayaq yolundan istifadə edilməsini də minimum iki dəfə artırır. Beləliklə onlardan istifadə məhdud xarakter daşıyır, qısqıyana qaydalarına əməl etməyə dedik olar ki, mümkün deyildir. Bu vəziyyət duş otaqlarında da müşahidə olunmuşdur. Bundan başqa kameralardakı məhkumların sayına uyğun olaraq məhkumlar yemək yeyilməsi, kitab oxuması və ya məktub yazılması üçün əlavə mebellə təmin olunmamışlar.

45. Avropa Məhkəməsi xətləyir ki, maliyyə, maddi-texniki qüvvəliklərə baxmayaraq cavabdeh dövlət entensiyar sistemini elə təkmilləşdirməlidir ki, məhkumların ləyaqətinə hörmət olunsun.

46. Avropa Məhkəməsi dövlətləri məsuliyyətin etmişdir ki, məhkumların kifayət qədər sanitariya sahəsi ilə təmin olunmaması Konvensiyanın 3-cü maddəsinin pozuntusudur.

47. Bu məsələ ilə əlaqədar höquq tətbiq etmə praktikasının və təriflərin təqdim etdiyi materialları nəzərə alaraq Avropa Məhkəməsi xətləyir ki, Rusiya Federasiyası hökuməti heç bir fakt irəli sürmədiyindən, dəlil təqdim etmədiyindən Məhkəmənin hazırki işə zərər digər nəticəyə gəlməsinə inandırma bilməmişdir.

Qeyd olunan iqləmə qurğularının ləyaqətini alqalmaq və təhqir etməklə niyyəti olmasada, Məhkəmə bildirir ki, 5 aya yaxın müddət ərzində qurğularının kamerada yuxarıda göstərilən sayda məhkumla birlikdə, azadlığının bu formada məhdudlaşdırılması ətrafında yamaq, yatmaq və sanitariya qovşağından istifadə etməsi qurğularında qorxu, həyəcan və sair hisslər keçirməsinə səbəb olmuşdur ki, bu da onu təhqir və alqalmaqla olur.

48. Bundan əlavə, Rusiya Federasiyası hökuməti təsdiq etdi ki, pəncərələri dərmi ilə örtüldüyündən ora təmiz hava daxil olmasına maneələr olmuş və tibii iqləmə dərəcələrində qurğularının vəziyyəti pəssimləşmişdir.

49. Buda ona dəlalət edir ki, qurğularında həttdən artıq yığılma, qısqıyana səviyyəsinin aşılması, gün işığından az dərəcəli və sanitariya qurğularının istifadəsində məhdudiyetlər olmuş kameralarda saxlanılmışdır.

50. Bu iqləmə ventilyasiyanın, qızdırma sistem, yeməyin keyfiyyəti və hətəratlarla məbarizə Konvensiyanın 3-cü maddəsinin pozulub-pozulmamasının məsələsini etməklə məmkin olmasada, 44, 48 və 49-cu paraqraflarda göstərilən dərillər Avropa Məhkəməsinin belə qərara gəlməsinə kifayət edir ki, qurğularının həbsdə saxlama ətrafi Konvensiyanın 3-cü maddəsinə zidd olmuşdur.

51. Beləliklə qurğularının Z-321 saylı istintaq təcridxanasında həbsdə saxlanma ətrafi Konvensiyanın 3-cü maddəsinin pozuntusudur.

II. Qurğularının həbsdə saxlanılma müddətində qeyri-insani rəftara məruz qalması və bu müddətdə vətənim xəstəliyini tutulması ilə əlaqədar Konvensiyanın 3-cü maddəsinin gəman edilən pozuntusu

52. Qurğularında iddia edir ki, o istintaq təcridxanasında saxlanılarkən və vətənim xəstəliyini yoluxması və kameralarda yoxlanılma aparılarkən təcridxananın məmkindəlikləri təcridində pis rəftara məruz qalması Konvensiyanın 3-cü maddəsinin pozuntusudur.

A. Tərəflərin dəlilləri

53. Rusiya Federasiyası hökuməti qeyd edir ki, Ərizəçi həbsə alınmamışdan əvvəl vərəm xəstəliyini yoluxmuşdur. 01 mart 2000-ci il tarixli hakim rəyini istinadən onlar göstərilir ki, Ərizəçi olan xəstəlik əlamətləri vərəm xəstəliyini uyğun gəlmi və bu bir və ya iki aydır ki, davam edir. Belə olan halda, o vərəm xəstəliyini minimum bir ay əvvəl yoluxmuşdur. Pis rəftara məruz qalmağa gəldikdə isə, hökumət bunu ümumiyyətlə əsaslandırılmamış hesab etmişdir. Onlar qeyd edirlər ki, ƏZ-32\1 sayılı istintaq təcrübəxanasında olan məhkəmələr, o cümlədən Ərizəçi bu barədə heç bir şikayət etməmişdir.

54. Ərizəçi pis rəftara məruz qalmasından əvvəl əlaqədar əz dəlillərini təsdiq etdi, vərəm xəstəliyini yoluxmasından əvvəl əlaqədar əlavə sübutlar isə təqdim etməmişdir.

B. Avropa Məhkəməsinin məvqeyi.

55. Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, təcrübəxananın məhkəmələri tərəfindən Ərizəçinin axtarış zamanı pis rəftara məruz qalması subut etmə standartları ilə təsdiq olunmur. Ərizəçi pis rəftara məruz qaldığı epizodları təsfi etməmiş, bu epizodların təqribi tarixini göstərməmiş, onların tezliyini, sayını və iştirakçıların ümumiyyətlə qeyd etməmişdir. Ərizəçi bu barədə nə təcrübəxananın rəhbərliyini və nə də prokurorluğa müraciət etməmişdir. Ərizəçi tərəfindən pis rəftara məruz qalması barədə irəli sürülməmiş məlumatları əsaslandırılmamış saymaq almaz.

56. Avropa Məhkəməsi xətlərləndirir ki, Ərizəçinin istintaq təcrübəxanasında vərəm xəstəliyini yoluxmasından əvvəl ƏZ-32\1 Konvensiyanın 3-cü maddəsinin pozuntusu kimi qiymətləndirmək almaz, belə ki, o, bu xəstəliklə əlaqədar məalicə almamışdır. Avropa Məhkəməsi Ərizəçiyə ƏZ-32\1 sayılı istintaq təcrübəxanasına daxil olduqdan 3 gün sonra sətəlcəm xəstəliyinin diaqnozu qoyulması haqda

Rusiya Federasiyası hökumətinin təqdim etmiş olduğu hükmü arayışları nəzərə alır. Bu höftədən sonra Ərizəçi kompüter tomoqrafiyası yolu ilə vərəm xəstəliyinin əlamətləri aşkar olunmuşdur. Beləliklə, Ərizəçi xəstəliyi ya həbsə alındıqdan dərhal sonra, ya da ki, ondan əvvəl yoluxmuşdur. Bununlada, Avropa Məhkəməsi Ərizəçinin istintaq təcrübəxanasında saxlanılarkən vərəm xəstəliyini yoluxması ilə əlaqədar Rusiya Federasiyası hökumətinin özünün cavabdehliyin qoyulmaması ilə bağlı etirazın qəbul edir.

57. Gəstərilənlər əsasən əikayət bu hissədə Konvensiyanın 35-ci maddəsinin 3 və 4-cü bəndində əsasən əsaslandırılmamış hesab olunmalı və rədd edilməlidir.

III. Konvensiyanın digər maddələrinin gəman edilən pozuntusu.

58. Birinci instansiyası məhkəməsi tərfində əahidin əaərləməsi ilə əlaqədar vəsatətin rədd edilməsini Ərizəçi Konvensiyanın 6-cü maddəsinin 3-cü bəndinin «d» yəmbəndinin pozuntusu kimi iddia edir.

59. Təqdim olunmuş materiallar əyrəndikdə, Avropa Məhkəməsi əikayətin bu hissədə həquq və əazadlıqların pozulmasını əzəndə ehtiva edilən Konvensiyanın və ya onun Protokollarının maddələrinin pozuntusunu məəyyən etmir.

IV. Konvensiyanın 41-ci maddəsinin tətbiqi.

60. Konvensiyanın 41-ci maddəsində deyilir:
Əgər Məhkəmə Konvensiyanın və ona dair Protokolların maddələrinin pozulduğunu, lakin Rəzətlə əələn Yəksək Tərfin daxili həqunun yalnız bu pozuntunun nəticələrinin qismən aradan qaldırılmasına imkan verdiyini məəyyən edirsə, Məhkəmə zəruri halda, zərərçəkən tərəfi əvəzin ədalətli ədənilməsini təyin edir.

61. Maddə və ya mənəvi ziyan, məhkəmə xərcləri ilə əlaqədar Ərizəçi ədalətli kompensasiya tələb etməmişdir.

62. Belə hallarda Avropa Məhkəməsi adətən kompensasiya təyin etmir. Lakin hazırkı iqləz rərizləinin qeyri-insani rəftara məruz qalması həququnun pozuntusu məyyən olunmuşdur. Bu həquq absolyut xarakter daşdığından Avropa Məhkəməsi rəzilyə 2.500 evro məbləğində mənəvi zərər gər kompensasiya təyin etməyi məmkən hesab edir. (bax Mayzit Rusiya Federasiyasına qarşı olan iqləz Avropa Məhkəməsinin 20 yanvar 2005-ci il tarixli qərarı).

BU SƏBƏBLƏR GƏR MƏHKƏMƏ YEKDƏLLƏKLƏ

1. rəzilyəinin həbsdə saxlanılma əraitin dair əikayəti qəbul edilən, əikayətin qalan hissəsi isə qəbul edilən deyil.
2. Konvensiyanın 3-cü maddəsinin pozuntusunu qərar alar.
3. qərara alar
A) Konvensiyanın 44-cü maddəsinin 2-ci hissəsinə əsasən qəti olduqu gəndən ə ay məddətində mənəvi zərər gər cavabdeh-dəvlət tərfində rəzilyə əstən gələn bilən hər hansı vergi hesablanmaqla və dənəni gənə rus rublunun kursuna uyğun olaraq mənəvi zərər gər 2.500 evro dənəlsin.
B) Yuxarıda qeyd olunan ə ay məddət bitdiyi vaxtdan həll olunma gənənədək ə faiz əlavə olunmaqla yuxarıdakı məbləğ əstən Mərkəzi Avropa Bankının faiz dərindəki təqdim etdiyi dərəcənin son həddinə uyğun dənəlməlidir.
Əngilis dilində tərtib olunub və Məhkəmə Reqlamentinin 77-ci qaydasının 2 və 3-cü bəndlərinə məvafiq olaraq, qərar bərdə məlumt yazılı əkildə 18 oktyabr 2007-ci ildə gərdərilib.

Katib
S.Kesada

Sədr
B.Kupancı